

РОБСІЛЬКОРІВСЬКИЙ РУХ ЯК ФЕНОМЕН ТОТАЛІТАРНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: НА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ ТА МАТЕРІАЛАХ ПРЕСИ БУКОВИНИ

Микола Тимошик

*доктор філологічних наук, професор
Київський національний університет культури і мистецтв*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7011-3022>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2024-16\(32\)-6](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2024-16(32)-6)

Використано досі не залучені до наукового обігу архівні документи Чернівецької області, матеріали колекцій місцевих газет, що виходили в світ у Чернівцях у 40–70-х роках ХХ ст. Вони дають змогу з'ясувати ціль, мету, завдання правлячої більшовицької партії щодо організації та масового розгортання руху активістів місцевої преси, що отримав назву робсількорівського.

Перед цією категорією дописувачів до локальних газет тоталітарної доби ставилися три головні завдання: постачати газетам місцеву інформацію; активізувати читання радянської преси; заохотити до передплати районних, обласних та центральних більшовицьких газет якомога ширше коло робітників і селян.

Координаторами руху ставали редакції обласних партійних газет краю. Провідні журналісти час від часу готували до друку огляди робсількорівського руху в кожному районі, розробляли рекомендації для допомоги дописувачам-початківцям: фактично були їхніми наставниками.

Докладно проаналізовано рідкісний і цінний документ тоталітарної доби – стенограму першої обласної наради сількорів у Чернівцях, віднайдену автором у тамтешньому архіві.

Акцентовано увагу на організаторській функції редакцій районних газет. Вона зводилася до виконання таких завдань правлячої партії: скликати активних дописувачів із сіл на районні зльоти робсількорів; поширенні анкет; розподілі серед активістів конкретних завдань; «правильний» редакційний підготовці до друку їхніх дописів; публікації на сторінках газети порад робсількорам. Йдеться про корекцію завдань робсількорів через зміну суспільно-політичної атмосфери в країні за періоди правління Сталіна, Хрущова, Брежнєва.

Переконливо показано, куди були спрямовані творчі зусилля активістів преси. Переважно – на стабільно неефективну «боротьбу» за «безумовне виконання і перевиконання планів комуністичного будівництва», за дальше «круте піднесення усіх галузей соціалістичного сільського господарства», за рух «уперед, у світле комуністичне завтра». У той період такі пропагандистські акції звично називали фронтами. І їх стабільно було здебільше два: ідеологічний та трудовий.

Зроблено проєкцію цього явища на сьогоднішній день: через неконтрольований державою процес підготовки фахівців-журналістів у сучасній вищій школі спостерігаємо три негативні тенденції: їхнє перевиробництво, брак якісно підготовлених працівників ЗМІ, розбіжність поглядів щодо шляхів усунення недоліків у цій справі.

Ключові слова: *сількор, робкор, робсількор, місцева преса, передплата, партійне керівництво пресою, тоталітарна журналістика, огляди преси.*

Постановка проблеми. Терміни «селькор», «сількор», «робкор», «робсількор» виникли на початковому етапі більшовизації центрально-східної України у 20-х роках ХХ століття й означали появу досить незвичної для радянців громадської професії – робітничого і селянського (сільського) кореспондента.

На початку важливо з'ясувати причину різночитань термінів *селькор* і *сількор*. На це були об'єктивні причини.

Після витіснення Центральної Ради в Україні з другої половини 20-х – початку 30-х років комуністично-більшовицьке керівництво країни рад взялося за поширення уніфікованої по всьому СРСР розгалуженої мережі преси: центральної, республіканської і місцевої. Типологічну основу останньої склали обласні, міські, районні, а пізніше – заводські і навіть колгоспні газети.

До завершення епохи суцільної колективізації наприкінці 30-х років (на заході України – до кінця 50-х) у місцевій пресі, а здебільше в побуті, вживали термін *селькор* у значенні *селянський кореспондент*. Із суцільним околгоспленням села від початку 60-х років стверджується термін *сількор* – *сільський кореспондент*. Відповідно бачимо це різночитання і в поняттях *робселькор* і *робсількор*.

Пізнання уроків такого інспірованого правлячою партією явища як *робсількорівський рух* дає змогу знайти низку відповідей на питання про генезу, причини нинішнього стану сучасної, посттоталітарної і все ще стиснутої кількома кулаками не побороного олігархату, української національної журналістики.

Мета статті – з'ясувати комплекс питань, пов'язаних із організацією комуно-більшовицькою владою в одному з країв південного заходу України (на Буковині) після приєднання його до складу радянської України робсількорівського руху як цілісної системи підготовки громадських дописувачів до місцевої преси; ідеологічного спрямування цього руху, визначення завдань та жорсткий контроль за ним.

Методи дослідження. Використані такі загальнометодичні прийоми: аналіз, синтез, узагальнення, дедукція, системний підхід. Порівняльно-історичний метод уможливив виявлення тенденцій розвитку означеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новизна статті полягає в тому, що досі в контексті означеної теми ніхто в Україні подібних досліджень комплексно не проводив.

Маємо куцу ретроспективу питання. Так, в «Енциклопедії історії України» під назвою «Робсількорівський рух» уміщено узагальнену інформацію О. Мовчан про це явище [8]. Принагідно до цієї теми зверталася О. Вакульчук, яка присвятила своє докторське дослідження історії багатотиражної преси в Україні. В окремій статті вона розглядає місце і значення робсількорівського руху в системі діяльності багатотиражної преси України. Часові межі аналізу – 20-ті – початок 30-х років ХХ ст. [3].

Автори навчального посібника для журналістів «Історія одного журналістського курсу» акцентують увагу на позитивних результатах робсількорівського руху періоду так званої хрущовської відлиги (кінець 50-х – початок 60-х років минулого століття). На їхню думку, два на тоді факультети журналістики – Київського і Львівського університетів охоче приймали на навчання колишніх робсількорів. Адже вони зазвичай уже мали вагомі творчі доробки в місцевій пресі.

У згаданому посібнику так пояснено результативний на ту пору вишкіл колишніх робсількорів: «Силу й авторитет слова, надрукованого в будь-якій газеті, тоді відчували мільйони простих радянських людей. Залишки такої сили ще дихали зі шпальт і центральної, і місцевої преси наприкінці короткої в часі хрущовської відлиги. Ця обставина на багато літ зробила професію журналіста і престижною та романтичною, і складною та відповідальною. Тому

вступ на факультет журналістики був заповітною мрією сотень і тисяч радянських юнаків та дівчат» [14, с. 19].

Виклад основного матеріалу.

Нове для західних українців – «селькор», «сількор»

Створюючи одну з низових мереж друкованої періодики – районну пресу, партія більшовиків прагнула максимально використати її у втіленні своєї політики, донесенні до кожної людини змісту і завдань радянського будівництва.

На початках новоутворені редакції газет не могли власними силами забезпечити всебічне висвітлення стану справ у містах і селах краю. На заваді стояли:

- досить обмежений штат працівників редакції,
- відсутність телефонного зв'язку з віддаленими селами,
- труднощі з поїздками туди.

Відтак головними інформаторами на місцях ставали, за вказівкою районних партійних комітетів, голови колгоспів та сільських рад, секретарі партійних та комсомольських організацій. Утім, офіційних провідників політики партії на місцях із середовища цієї високооплачуваної категорії активістів виявилось замало. Влада була зацікавлена в тому, щоб її політику активніше «рухав» у селі такий важливий прошарок «слуг партії», якими вона бачила *сількорів, робкорів, робсількорів*.

Компартія, таким чином, ініціювала розгортання по всій країні масового руху робсількорів. Перед редакціями місцевих газет було поставлене важливе ідеологічне завдання: дбати про постійний приплив нових дописувачів, за короткий час сформувані робсількорівську мережу.

Як малограмотний селянин ініціював курси для дописувачів-початківців?

На початках заснування цього руху на Буковині сільські активісти місцевої преси нового ладу мали між собою багато спільного: часто малограмотні, інтелектуально вбогі, але політично й соціально активні. Саме їм і необхідно було терміново дати в руки бодай якісь методичні рекомендації чи поради щодо того, як швидко навчитися, якщо не писати придатні для публікації в партійно-радянських газетах тексти, то бодай компонувати прості інформаційні повідомлення.

Так з'явилися нашвидкуруч підготовані співробітниками Українського комуністичного інституту журналістики в Харкові кілька текстів лекцій, повсюдно оприлюднені у місцевій пресі.

Утім, цього було недостатньо. Деякі редакції місцевих газет пробували власними силами підзбирувати своєрідні поради з елементарного писання від вправних майстрів слова, які колись прилюдно ділилися секретами творчості. Інші ж – шукали таких серед місцевих письменників-початківців.

Спонукою для редакцій упритул зайнятися навчанням азів журналістики активних дописувачів нерідко ставали їхні листи-прохання з сільської глибинки. Один із таких листів надрукувала кіцманська газета «Зоря Прикарпаття». Його автор, сількор із Неполоківців М. Андрощук висловив таку пропозицію:

«Добре було б, аби редакція організувала на своїх сторінках навчання сількорів у формі заочної школи... Як написати бодай невелику замітку, з чого почати, що виділити, що головне? – справа не з легких. Знаю з власного досвіду. Завжди, коли сідаю про щось писати в газету, відчуваю якусь скованість. Скільки думок, вражень роїться в голові! Викласти ж їх треба на папері стисло, дохідливо, зрозуміло, красиво...» [1].

Редакція прислухалася до цієї пропозиції. У числі від 30 листопада з'являється публікація «Нарис як жанр» [7], а від 26 грудня – розповідь про замітку як найпростішу форму газетного матеріалу [12]. Такі публікації періодично вміщували в цій газеті під рубрикою «Бесіди для сількорів».

Влада всіляко стимулювала роботу сількорів. На шпальтах місцевої преси віддавна подавали розповіді про кращих дописувачів, яких ставили в приклад, закликали наслідувати. Скажімо, на сторінках «Радянської Буковини» вони часто з'являлися вже від 1946 року.

Звернемо увагу на одну з них, уміщену в добірці матеріалів під шапкою «Сьогодні – день більшовицької преси» (число від 5 травня 1946). Про кращого сількора Хотинського району Івана Думанського з села Ворничани розповідає відповідальний секретар райгазети «Радянське Життя» К. Іщенко. Із фрагменту розповіді, поданої нижче, нинішній читач може уявити коло тем, обов'язків та особливості поведінки активіста преси радянської доби:

«Систематично друкувалися кореспонденції Думанського про підготовку та проведення весняної сівби. В селі погано працювала комсомольська організація. Тов. Думанський написав про це в районну газету. Після того, як його допис був надрукований, райком комсомолу вжив заходів і робота комсомольської організації значно покращала.

Селькор Думанський показує приклад і в своїй роботі. Його хата-читальня краща в районі. Селяни поважають свого селькора, радяться з ним.

Однією з характерних рис селькора Думанського є те, що він систематично працює над підвищенням свого ідейно-політичного рівня, вчиться сам і допомагає селянам бути в курсі життя нашої країни. Його часто можна бачити на полі з газетою, де він в обідню перерву проводить бесіди з селянами або голосну читку газети, дає вичерпні відповіді на запитання, які цікавлять односельчан» [6].

Правляча партія ставила важливі ідеологічні завдання і перед редакціями місцевих газет: дбати про постійний приплив нових дописувачів, за короткий час сформувати робітничо-сількорівську мережу, і перед робітничо-сількорівським рухом:

- постачати районним газетам інформацію з місць;
- активізувати читання радянської преси;
- заохотити до передплати районних, обласних та центральних більшовицьких газет якомога ширше коло робітників і селян.

Партія вміло спрямовувала вістря пера «ударників преси і сталі» у потрібне їй русло: заохочувала й без перевірок на сторінках місцевої преси друкувати будь-які факти з нещадною критикою противників колективізації, доноси на антирадянські висловлювання селян, викривати куркулів як лютих ворогів радянської влади, яким, за рішенням правлячої партії, не мало бути місця в нових соціалістичних селах. Партія заохочувала редакції районних газетах активно створювати власну сількорівську мережу. У цій справі простежуємо кілька наперед продуманих акцій.

Перша: створення картотеки потенційних дописувачів із кожного села району.

Друга: заклик активних сількорів до інших активістам надсилати дописи до газети.

Третя: залучення сількорів до передплатної кампанії.

Четверта: періодичні наради робсількорів.

Обласна нарада сількорів: цінні свідчення доби за архівною стенограмою

Початок квітня 1941-го. Чернівецький обком КП(б)У, разом із редакціями обласних газет «Радянська Буковина», «Адверуль Большевик», «Комсомолец Буковини», ініціює обласну нараду робсількорів, редакторів стінних газет і авторського активу.

Спеціальним листом за підписом секретаря обкому партії з пропаганди Й. Лучицького райкоми партії зобов'язувалися забезпечити явку на нараду робсількорів, згідно з доданим до цього списком, і редакторів стінгазет. Усього 390 учасників, кожному з яких надіслано запрошення. З Києва на цю нараду мав приїхати заввідділом пропаганди й агітації ЦК КП(б)У та група пропагандистів [9].

Наскільки важливим для влади краю був цей захід, свідчить і такий факт: оголошення про нараду було вміщене на першій шпальті газети «Радянська Буковина» [10].

Збережена в архіві повна стенограма цього заходу, яка займає 44 сторінки машинописного тексту, дає змогу з максимальною точністю відтворити не лише порядок проведення наради та головні змістові акценти, а й її атмосферу, представницький рівень та вагу, якої її надала тодішня влада. Цінний цей документ з історичного боку тим, що з нього можемо простежити витоки тих протокольних політичних наративів, що посилено нав'язувалися московією в повоєнну пору через пресу в усі сфери життя західноукраїнських радянців. Тут яскраво проглядається дієвість далекоглядного пропагандистського трюку: емоційно, картинно, з елементами театральності створювати на подібних заходах відповідну атмосферу, яка непомітно й поступово проникала в свідомість і молодого, і старшого. Яка ненав'язливо спонукала до наслідування [13].

Нарада відбувалася 27 квітня 1941 року в приміщенні Чернівецького будинку пропаганди й агітації на вул. Леніна, 19. Відкрив її об 11.00 перший секретар обкому партії Й. Лучицький. За тодішньою партійною традицією, на початку було обрано дві президії: робочу і почесну. До робочої увійшов 21 учасник. Цікавим є її склад: п'ять високопоставлених партійно-комсомольських працівників

(три секретарі обкому, один – з міськкому партії, один – секретар обкому комсомолу); три редактори обласних газет, по одному редактору – із кожного сегменту низової преси (районної, багатотиражної, стінної заводської, стінної шкільної), два робсількори. Товариш Марголін представляв делегацію працівників преси від Станіславської області. Були в цій президії також учителька з Виженки Гордійчук та два заслужені артисти (з філармонії і театру) – товариші Мінько та Юхименко. (Звичка більшовиків називати промовців чи покликатися на когось лише за прізвиськом із додаванням незмінного «товариш» властива і для цієї наради).

Після того, як робоча президія зайняла свої місця на сцені, ведучий оголосив, що надійшла пропозиція про обрання почесної президії наради. Ці слова викликали в залі «бурхливі оплески».

Далі якомусь Єремичеву доручили зачитати текст. «Є пропозиція, – сказав він, – обрати до почесної президії першої обласної наради робсількорів Політбюро ЦК ВКП(б), Політбюро ЦК КП(б)У». Після цих слів під гучні оплески вся зала встала. При озвучуванні персонального складу всіх членів тодішніх політбюро тривалі гучні оплески виникали після кожного прізвиська, а після першого – товариша Сталіна – в стенограмі зазначено ремаркою: «гучні тривалі оплески, вигуки, вигуки «ура», всі делегати встають»). Такі ж гучні оплески, що довго не стихали, вигуки «ура» почалися після фрази промовця: «На почесного Голову Обласної наради робсількорів є пропозиція обрати Вождя народів товариша Сталіна».

Далі варто дослівно подати витинку з аналізованої стенограми. Чи не від тої пори буковинці систематично чули це з радіоточок і бачили з екранів телевізорів упродовж наступних десятиліть побудови «розвинутого соціалізму»?

ГРУШЕЦЬКИЙ (перший секретар обкому): Хай живе товариш Сталін. Ура, товариші!

Вигуки: Ура!

НОСЕНКО (редактор газети «Радянська Буковина»): Від робселькорів Буковини привіт товаришеві Сталіну! (гучні оплески, вигуки «ура»).

ЛУЧИЦЬКИЙ (ведучий): Дозвольте ваші оплески вважати за прийняття пропозиції (гучні тривалі оплески). Товариші, поступила пропозиція від нашої наради надіслати привітальну телеграму

товаришу Сталіну (бурхливі оплески). Слово для зачитки тексту має заслужений артист республіки тов. Юхименко.

[Звідси пояснення: з якою метою було залучено до роботи президії двох артистів: вони до преси не мали жодного стосунку, але до ідеологічного забезпечення заходу – так. – *М. Т.*].

ЮХИМЕНКО (читає текст привітальної телеграми товаришу Сталіну). Після закінчення читання всі делегати встають і гучними, тривалими оплесками вітають товариша Сталіна, вигуки «ура».

ЛУЧИЦЬКИЙ: Дозвольте ваші оплески вважати за згоду (оплески). На порядку дня нашої наради стоїть одне питання: доповідь за завдання преси і робселькорів Буковини. Інших пропозицій немає?

ГОЛОСИ: Немає.

ЛУЧИЦЬКИЙ: Порядок дня приймається. Слово для доповіді має секретар обкому партії тов. Грушецький. (Оплески) [13, арк. 2–3].

Після доповіді була ще одна формальна «зобов'язайлівка» в сценарії, що намічно вкоренилася на багато літ уперед. Обов'язково треба було зачитати текст вітальної телеграми товаришеві Хрущову. Бурхливі, тривалі оплески означали одностайне схвалення тексту. Після всіх цих наповнених фальшивим, але обов'язковим для таких заходів пафосом, було оголошено перерву на 15 хвилин. Після неї почалося обговорення доповіді.

Аналіз повного тексту і стенограми наради дає підстави стверджувати, що організатори та учасники мали різні очікування від цього заходу й оцінювали це дійство за різними мірками.

З одного боку, в доповіді першого секретаря обкому партії (написаній, звісно ж, штатом інструкторів-пропагандистів), як і у виступах редакторів газет, транслювалися головні вказівки московського проводу партії щодо уніфікації економічного, суспільно-політичного і культурного життя на більшовицький лад. Йшлося про суцільну комунізацію й економіки, і ментальності. Декларовані на всіх заставках гасла про побудову найсправедливішого на земній кулі комуністичного суспільства, про «теплоту променів для кожного Сталінської конституції» закликали активістів преси до одного: прояву активної громадянської позиції, допомоги в об'єднанні зусиль довкола партії та активному будівництві такого нового життя, яким його розуміли лідери більшовицької партії. Перед робселькорівським рухом в усіх областях і краях партія ставила три головні завдання:

- а) постачати районним газетам інформацію з місць;
- б) активізувати читання радянської преси;
- в) заохотити до передплати районних, обласних та центральних більшовицьких газет якомога ширше коло робітників і селян.

З іншого боку, зібрані вперше з усієї області «підручні партії» не були готовими до такого сценарію. Це була цілковито різна публіка – і за віком, і за ментальністю, і за рівнем грамотності, і за професійними вподобаннями. Та й очікування в кожного делегата були різними.

Хто потрапляв під критерії бути запрошеним на таку нараду? На кого розраховували більшовики в селах та на промислових підприємствах?

Передусім, на активістів сільрад і колгоспів, прихильників нових громадських формувань на селі – комітетів незаможних селян. Носити нове, зовні почесне й трохи страшке ім'я «сількора» захотіли немало з-поміж грамотних комуністів і комсомольців. Це також значна частина так званого передового робітничого класу, в основі своїй безграмотного, але такого, який легко піддається на лозунги та обіцянки. Та його ще треба було привчити до написання потрібних текстів. Була й інша категорія сількорів, із числа сільської інтелігенції – вчителів, медичних працівників. Значна частина цього прошарку походила з так званої старої інтелігенції: була досить освіченою, грамотною, вміла добре писати, мислити, бо здебільше мала дипломи не радянських педінститутів чи скороспілих університетів марксизму-ленінізму, а класичних вишів. Саме таких влада найбільше остерігалася, хоча й дуже хотіла залучити на свій бік. У кожній з цих гілок сількорівського дерева, яке на Буковині лише формувалося, паростки пріоритетів, цінностей і критеріїв були відмінними.

Детальніше розглянемо ці два підходи.

Лозунг епохи: «Принести велику користь партії більшовиків і собі»

Це – цитата з виступу на цій нараді одного із перших доповідачів – редактора газети «Радянська Буковина» О. Носенка. Тут якраз і сконцентрована суть офіційного підходу до завдань сількорівського руху. Ось фрагмент промовистої ідеологеми, адресованої головним винуватцям заходу: «Бути сількором нашої преси – це

не тільки велика честь, а й великий інтерес писати свої думки, щоб на них виховувалися люди. Це дуже почесна робота. І той сількор, який буде любити свою справу, принесе велику користь партії більшовиків і собі».

Висловлене в цій фразі (про обов'язок кожного сількора приносити велику користь партії, а, отже, й собі) тоді ще нікого не настоювало, не дратувало, не спонукало до розчарування чи й, зрештою, до відторгнення. Лише дещо пізніше більшість цих добровільних «підручних партії» з'ясує для себе, що інтереси партії й інтереси народу – то далеко не одне і те ж.

А поки що все складалося веселково.

Організаторська функція районних газет у цьому питанні мала повсюдно зводитися до наступного:

– збирати активних дописувачів із сіл на районні зльоти роб-сількорів;

– поширювати анкети;

– роздавати активістам конкретні завдання;

– готувати у редакціях їхні дописи до друку;

– публікувати на сторінках газети поради робсількорам.

Цілком зрозуміло, що головна доповідь секретаря обкому мала бути наповнена низкою переконливих прикладів із місцевого матеріалу – і позитивних, і негативних. Цю її частину забезпечувала головна редакція краю. З-поміж місцевої проблематики звучало таке: нова за змістом, завданнями і структурою партійно-більшовицька преса Буковини за короткий період свого існування (а це фактично 10 місяців) безумовно провела велику роботу в справі комуністичного виховання трударів краю. Проте поряд із досягненнями в роботі преси є низка недоліків.

Чи не кожен промовець (а список мовців із головної трибуни області складали в обкомі партії) починав із тези, яку все частіше «експлуатували» на сторінках місцевої преси в перші місяці її існування: про «поганих» румунських бояр і про «добрих» російських братів-визволителів, які принесли до недавньої суцільної безпросвітності і темноти і нову освіту, і безплатну медицину, і надію на щасливе життя. За поданими фрагментами зі стенограм виступів читач має змогу уявити й обшир розуміння сількорами своїх завдань, і рівень особистої підготовленості до їхнього виконання.

Із промови селянина з села Строїнци Новоселицького району товариша Кукура (виступав російською мовою):

«У минулому моєму житті були різні знуцання над всім робітничим класом. По прибутті сюди Червоної Армії нам довірено велику справу. Товариш Сталін робітничий клас почитає, як перших довірених у роботі, перших своїх помічників у справі... Товариші, я на таких зборах мало бував, а тепер прийшлося побувати, тому що Радянський Союз цікавиться робітничим класом, хоче знати, як він живе, що робить робітничий клас. Після вступу Червоної Армії мене призначили агітатором, потім прийшлося поїхати мандрувати до Москви. Там я пробув шість днів, на сільськогосподарській виставці. І те, що я там побачив, за один день не перекажеш. Після приїзду з Москви партія Леніна-Сталіна довірила мені важну справу – я був головою виборчої дільниці. Тепер сількор» [13, арк. 22].

З виступу юнкора з села Розтоки Вижницького району, редакторки стінгазети Марії Коленяк: «У Розтоцькій неповно-середній школі в кожному класі є стінгазети. Вони висвітлюють хід соціалістичного змагання між класами, між учнями, хід навчання і засвоєння матеріалу». Далі юнкор зачитала три свої вірші, змістове наповнення яких характеризують назви: «Червона армія», «Весна», «Тут люди ожили». На літературну цінність таких віршів, з якими пропагандисти випустили на широку трибуну школярку, вказує ось така строфа, що викликала шквал аплодисментів:

Наша Армія Червона

Наші очі в голові

Як ми любим наше серце

Так і Сталіна в Кремлі [13, арк. 8–9].

Серед організаторів першої обласної наради робселькорів разом із редакціями газет «Радянська Буковина» та «Адверуль Большевик» був і «Комсомолец Буковини». Тому зрозуміло, що редакторів «молодіжки» Юрію Івченку надали слово одному з перших. Завдяки збереженій стенограмі є можливість ознайомитися з текстом його виступу.

Починався він так:

«В історичний день, коли славні полки Червоної Армії прийшли сюди на Північну Буковину, вони разом із своєю військовою зброєю

принесли ідеологічну зброю – наші радянські газети, які розповідали звільненим трудящим правду про життя і успіхи радянських країн... У буржуазних країнах, зокрема в Румунії, існують газети для молоді, але вони менш за все дбають про економічні і політичні інтереси молоді. Вони роблять навпаки, роблять все, щоб затьмарити свідомість робітничо-селянських мас, приховати цікаву правду про життя країни Рад. Перед газетою «Комсомолец Буковини» стояло завдання розвіяти якнайшвидше все те, що роками прищеплювалось капіталістичним суспільством, перед газетою стояло завдання виховати молодих робітників і селян у душі комуністичної моралі, виховати молодь у душі радянського патріотизму, виховати любов і відданість, виховати любов і відданість до соціалістичної партії, до партії більшовиків, до великого Сталіна» [13, арк. 3].

У цій фразі – суть розуміння цілей і завдань молодіжної преси та її дописувачів тоталітарної доби. І якби на місці редактора тієї газети Юрія Івченка був тоді хтось інший, він на подібному заході повторив би, певно, те саме. Служити керівній партії, а не народу, проявляти вірність і відданість ідеям Леніна-Сталіна, а не народові – то було засадничим завданням створеної і ревно контролюваної тією партією не лише преси, а й літератури, кіно, театру, всієї гуманітарної сфери тієї держави.

Далі з цього виступу довідуємося, як же газета показує приклад своїм активістам – як і про що писати.

З одного боку, газета в низці матеріалів розповідала, як живе молодь східних областей УРСР, з другого – змальовувала роботу і життя молоді в Чернівецькій області. Для прикладу, 15 вересня 1940 року «Комсомолец Буковини» присвятив сторінку початку нового навчального року – «В нову радянську школу», а через три дні – надрукував розповідь про дев'яту школу Кам'янця-Подільського. Із матеріалу читачі довідалися про нові умови навчання, що їх партія та уряд створили для молоді в Радянському Союзі.

У газеті «Молоді господарі села» від 6 жовтня вміщено розповідь про те, як на землях, що раніше належали поміщику, тепер працює гуцульська молодь – не на панів, а на себе, радянську владу. Через два тижні газета подала сторінку про молоді колгоспи області. Крім цього, розповіла про революційне минуле села *Дубнівка*

[так в оригіналі, очевидно, йдеться про село Дубівці колишнього Кіцманського району. – *М. Т.*], знайомила читача з іншими подіями. У такий спосіб на своїх сторінках газета висвітлювала революційне минуле Буковини, питання організації колгоспів, виконання рішень партії та уряду щодо зміцнення органів радянської влади.

Що з «будителями національного духу буковинців»

На фоні цитованих у попередньому параграфі типово пропагандистських виступів, осібно виділяються кілька, в словах яких бринів незламний дух і піднесений чин попередників – засновників і творців національно-патріотичної преси на Буковині. Поява таких виступів засвідчує, що партійні функціонери в ту пору ще не цензурували наперед тексти промовців, не давали їм заздалегідь певних заготовок чи політичних «орієнтировок». У цих краях таке стало практикою проведення подібних заходів дещо пізніше.

Що знали про «будителів національного духу буковинців» через друковане слово організатори наради та новонаречені робітники краю?

Чим досвід творців національно-патріотичної преси міг бути корисним для активістів радянської преси?

Такі питання перед собою поставив і наважився на них відповісти перед цим загалом старий учитель із села Виженки під Вижицею Юрій Годрійчук. Вже перша фраза мовця заперечувала тезу першого доповідача секретаря обкому партії про те, що лише радянська влада дала можливість буковинцям читати і вчитися українською мовою.

Преса на Буковині, – зазвучало з вуст промовця, – творилася і видавалася впродовж 50 років, відколи він почав її читати і вивчати чотирма мовами: німецькою, румунською, українською, польською. Першу українську газету редагував Юрій Федькович. Він був не лише редактором, адміністратором, а й її розповсюджувачем. Коли ж не було грошей на її видання, він свою лепту вносив, аби вона могла існувати. Другим визначним редактором промовець назвав доктора Степана Смаль-Стоцького, третім – Осипа Маковея. Далі у виступі – калейдоскоп цікавих фактів про статті Івана Франка, Ольги Кобилянської, Михайла Павлика, інших знаних буковинців і галичан, які там друкувалися. Окремий абзац – про популярні серед селян українськомовні газети «Народні багатства краю»,

«Каменярі», «Полум'я», про редакторів цих видань, які старалися якнайбільше користі принести людям для їхньої просвіти.

Ось – пряма мова зі стенограми:

«Я згадую про все це, щоб ті товариші, які цього не знають, довідалися про важність української преси в тих давніх часах. Та помимо найщирішої волі багато місць для нас залишилося темних, до сьогодні загадкових. Що сталося із спадщиною Федьковича? Де його ліра, де його папірець? Чи думаєте, що це навмисне зроблено? Ні!.. Ми багато втратили зі спадщини минулого. І багаті перекази, народня словесність, які тоді не записали, теж пропала. Ми сьогодні бачимо, як багато серед робітників нашої теперішньої преси є людей із щирим серцем, з любов'ю до свого народу. Вони стараються поставити нашу пресу на такий рівень, щоб вона мала світове значіння. Ваш обов'язок, редактори та дописувачі, надолужити те, що було пропущене, взятися до щирої роботи і продовжити її» [13, арк. 8–9].

Вихований на інтелектуальному потенціалі старої австрійської школи, яка толерувала всі нації і всі мови цього краю, досить начитаний і досить патріотичний учитель із Виженки цим своїм виступом достукувався як до кожного учасника наради, так і до обласного компартійного начальства з головним своїм посилом: не можна творити нової преси для тутешнього народу, не знаючи корисних набутків попередників, не використовуючи їхнього цінного досвіду. Він свідомо озвучив імена тих знакових редакторів-українців, інформація про яких якимось непомітно зникала з інформаційного простору радянців від 1940 року.

Остання фраза промовця була такою: «Під теплим промінням Сталінської конституції ми звільнені, наші руки розв'язані, ми тепер можемо багато говорити, ще більше писати і тим самим збагачувати знання про існування патріотичної преси в краї у 20–30-х роках».

На перший погляд, може здатися, що мудрий учитель старої школи свідомо виступав за принципом «і вашим, і нашим», бо ця остання фраза порушує логіку сказаного вище. Виглядає на те, що її можна пояснити двома чинниками: або старший учитель-сількор наївно і сліпо вірив новій владі, або завуальовано проштовхував тезу про можливість існування української патріотичної преси за нових радянських реалій.

Цікаво, що на важливості спадкоємності патріотичного начала нової преси наголосили ще троє промовців. Скажімо, з вуст учасника підпільного руху українців за часів панування у краї румунської влади та депутата до Верховної Ради від Буковини товариша Павлюка це прозвучало так: «Ми українці і нам важко було читати газети чужими мовами. Хто їх добре знав, перекладав дещо важливого українською та поширював серед своїх. Тому ми шукали своїх газет і в Галичині. У 1920 році в нас пошибалася газета «Громада», з 1928 – «Борець» [13, арк. 3–4].

У виступі викладач університету Крицевий зачепив питання грамотності друкованих текстів у газетах, культури та багатства української мови: «Наші газети повинні вживати слова, які були б зрозумілі гуцулам, буковинцям».

Як не дивно, але про дух Юрія Федьковича, його редакторський хист та уроки говорив у своїй доповіді і згаданий вище редактор «Радянської Буковини» О. Носенко. Однак у цьому вбачається спроба нової влади вибірково використовувати імена визнаних радянською владою класиків української літератури так званого дожовтневого періоду в своїх пропагандистських цілях. Ось цитата:

«Тут на Буковині першу українську газету організував Юрій Федькович. Ми з вами зараз продовжуємо традиції газети, організовані Федьковичем. Ми показали цілий ряд матеріалів і про Юрія Федьковича, про те, що відновлює історію українського народу. На Буковині була організація «Січ». Вона була національного напрямку, адже її вожді використовували цілком справедливо почуття національної гордості, що було у місцевих українців...» [13, арк. 13–14].

Але призначений комуно-більшовицькою владою редактор обласної газети не був би на своєму місці, якби не оцінив явище патріотизму з партійних позицій: «А далі вони [тобто, за словами промовця, «вожді національного напрямку». – *М. Т.*] почуття національної гордості прибрали до своїх рук і повертали в той бік, в який їм було потрібно... Ми вважаємо, що почуття національної гордості в минулому зараз буде викликати здоровий радянський патріотизм».

Тут сіль питання про патріотизм, порушеного Юрієм Годрійчуком: так, нова влада за патріотичні начала в пресі, але властиві буковинцям у минулому почуття «національної гордості» вона вже почала перетворювати від 1940 року за допомогою преси в «здоровий радянський патріотизм».

Корекція завдань. Про що писати робсількорам до газети?

Це питання багато разів ставили у виступах першої обласної наради робсількорів. Досить розлого, але доступно його прояснив редактор «Радянської Буковини» О. Носенко. На початку він навів два приклади.

1. На околиці Чернівців, у Цециному, є крамниця, де продають крам із примусовим додаванням не ходового товару. І люди його слухняно беруть. Вони думають, що того так хоче нова соціалістична влада. Чому про цей факт ніхто нічого не написав? Тому що ми з вами – робсількори, партійні і космос більшовики, ще не взяли добре за те, щоб роз'яснити трудящим наші радянські закони. Внаслідок таких незаконних дій цих продавців одна селянка купила в примусовому порядку декілька кілограмів «угольників», що зв'язують ліжка. Вона не знає, на що можна використати ті «угольники», для чого вони, а їй дали таких три-чотири кілограми.

2. У селі Бояни один «мудрий» працівник сільради довів власникам дворів план посіву цукрового буряку на площі не менше одного гектара. Селянці, яка поскаржилася на несправедливість такого завдання, він заявив, що радянська влада так розпорядилася. Хто знає, як сіяти і обробляти вручну буряк, добре знає, що бідна вдова не зможе обробити сама, без техніки, один гектар буряку, тим більше, що землі в неї 50 соток.

Із цих двох наочних прикладів перед сількорами впливало таке напучення: «бути очима і руками, щупальцями нашої партії і там, де ми бачимо, що ворог перекручує всі наші радянські закони, ми повинні негайно вживати заходів – писати листи до газети, самим піти в район, розказати у відповідних організаціях про такі обурливі факти». Таких випадків ми допускати не можемо, наголосив редактор, бо ворог розхитує радянську владу, а ми повинні її зміцнювати.

Ще одне завдання сількорам поставив товариш Марголін – керівник делегації робсількорів зі Станіславської області: «Завдання наших газет – передавати кращий досвід тих, хто працює чесно і результативно. Ось приклад. Написала до редакції жінка із села Марія Нековирян – про неполадки в колгоспі. Ми наслали туди для перевірки нашого працівника, факти підтвердилися. Після того до газети збільшилася кількість листів» [13].

До речі, про листи до редакції. Один із обов'язків робсількорів – постійно дбати про збільшення їхньої кількості. Але писати їх треба за всіма правилами: хто, звідки, про який конкретний факт ідеться.

У доповіді секретаря обкому названо таку цифру: впродовж 1 січня – 15 квітня 1941 року головна газета області одержала 1064 листи. Багато це чи мало?

Якщо порівнювати з 1940 роком, коли до редакції в середньому приходив один лист, то це – багато. А якщо в порівнянні з обласними газетами, скажімо, Дніпропетровської чи якоїсь іншої центрально-східної області, де щодня пошта приносить по 70 і більше листів, то це – мало.

Причин цього – три.

Перша. Люди не знають, що звертатися до газет із різними питаннями можна і треба.

Друга. Люди не знають, як оформити такі листи.

Третя. Люди не знають, про що можна писати, а про що – ні.

Коментуючи ситуацію з відповідями на листи дописувачів (із отриманих 1064 листів редакція змогла відповісти лише на 365), редактор «Радянської Буковини» пояснив: причина в тому, що робсількори часто надсилають листи, в яких не зазначають зворотної адреси; повідомляють про події, але невідомо, де і коли вони відбулися.

Перевірятьники з обкому партії не раз виявляли помилки редакції й у відповідях читачам: часто такі відповіді були трафаретні, бездушні, на кшталт: «у вашому листі бракує фактів; пишть ще; з привітом – редакція». Зрозуміло, що не підготованим до газетної справи дописувачам-початківцям одного привіту замало – їм варто було описати докладно: про що і як писати. Потрібно підбадьорити сількора, заохотити його.

З виступу товариша Носенка про роль листів сількорів та ставлення до них редакційних працівників: «У нашій редакції є спеціальний відділ листів. Там працює три чоловіки. Вони одержують гроші, щоб вести роботу з сількорами, виїжджати на місця і т. д. Я думаю, що після сьогоднішньої наради він зробить для себе належний висновок» [13, арк. 24].

З рекомендації гостя зі Станіслава про те, як краще випускати стінгазети в трудових колективах: «У нашій області є завод, де працює понад дві тисячі робітників. Вони обрали редколегію для

випуску своєї газети у складі 21 чоловіка – тямущих до слова і власної думки. Поділили їх на шість груп. Кожна випускає щодня свій номер. Виходить раз на тиждень. Газета цікава, гостра, має своїх поетів, художників. Стала популярною.

У ті часи було таке незвичне натепер явище, як неграмотні сількори. Тобто небайдужі активісти, які підмічали недоліки, але не могли викласти свої зауваження на папері, бо... не вміли писати і, відповідно, читати. Досвідом роботи із неграмотними сількорами поділилася на нараді редакторка стінгазети Хотинського пивзаводу Птотопопова:

«Ми запропонували виступати у пресі тим, які неграмотні, у такий спосіб: прийти до нас у редакцію та оформити свої думки усно, а працівник газети запише. Маємо неграмотних Шнайдермана, Дідкова. Але вони передовики в праці, виконують денні норми на 200 відсотків. До того ж, уміють підмічати недоліки так, що інший грамотний не замітить. Залишається лише оформити правильно ними сказане» [13, арк. 24].

Підсумовуючи роботу наради, секретар обкому партії дав сількорам ще одне завдання: кожному, хто сидить у цьому залі, залучити до активної роботи з місцевою і обласною пресою не менше двох-трьох сількорів.

В обласному архіві вдалося віднайти документальні свідчення та стенограми ще однієї обласної наради робсількорів, яка відбулася в Чернівцях 8 липня 1953 року. Згідно з постановою обкому партії від 25 червня того року «Про скликання обласної наради робсількорів та редакторів колгоспних стінних газет», тема наради була такою: «Про завдання робсількорів області, районних і політвідділівських газет та колгоспної стінної преси в боротьбі за успішне проведення збирання врожаю, молотьби і заготівель». Доповідачем призначили секретаря обкому партії І. Фесенка.

Неважко здогадатися про зміст доповіді, яку писали відповідальні працівники обкому. Замість навчання азам журналістики, уроків професіоналізму робсількорам давали чергові вказівки – як організовано проводити жнивну кампанію, про що писати, кого хвалити, а кого критикувати...

У цій постанові є два обов'язкові пункти:

1. Райкоми партії мали забезпечити повну і своєчасну явку учасників наради.

2. Газетне видавництво «Радянська Буковина» відповідало за «забезпечення матеріально-побутового обслуговування делегатів за рахунок фондів масової роботи» [11, арк. 54].

Наприкінці 50-х років партійне керівництво в кряях рішуче рухалося далі в розгортанні робськорівського руху. Народи робськорів почали систематично проводити не лише в обласних центрах, а й у кожному районі. Привід чи спонука – чергова гостра необхідність організувати трудящі маси на нові «трудоі подвиги» на різних напрямках неефективної планової радянської економіки.

Так, у Чернівецькій області 1959 року додумалися використати робськорів для... посилення боротьби за заготовлю кормів для громадського тваринницького стада. Видно, в цій справі діла в колгоспах області йшли вкрай погано, коли вирішили звернутися не до численних дипломованих керівників і спеціалістів сільськогосподарської галузі, а до сількорів.

Найперше, ініціатори цієї ідеологічної акції вибрали район, який потребував зовнішнього «підстібування». Ним виявилася Сокирянщина, де тамтешні колгоспи систематично провалювали спущені згори і часто нічим не обґрунтовані планові показники здачі державі зобов'язань по м'ясу і молоку. А причиною того був, на думку обласної влади, брак силосу та інших кормів для корів.

Там і вирішили зібрати нараду сількорів та всіх редакторів стінних газет за участю ще й редакторів обласних і районних газет. Як повідомила «Радянська Буковина» у своєму звіті з цієї наради, всі її учасники одноставно вирішили взяти заготовлю кормів під неослабний контроль сількорів і всієї громадськості. З цією метою на нараді були створені рейдові бригади з числа активних сількорів – кращих тваринників, кукурудзководів, голів постійних сільськогосподарських комісій сільських рад, членів ревізійних комісій. Їхнє завдання – перевіряти, як заготовляють корми у кожному колгоспі, пропагувати через стінну, районну, обласну пресу, радіо досвід передовиків силосування, вживати негайних заходів щодо усунення виявлених недоліків, безумовного виконання взятих колгоспом зобов'язань.

До рейду, між іншим, планували залучити понад 120 чоловік.

«Учасники наради, – підкреслено в публікації, – прийняли звернення до всіх сількорів області, в якому закликають взяти заготовлю

кормів під повсякденний громадський контроль, пристрасним словом, принципіальною критикою і особистим прикладом боротися за створення надійних кормових запасів у кожній артїлі» [4]. Цією публікацією, що зайняла дві колонки шпальти, обласна газета спонукала всіх читачів наслідувати добрий приклад сількорів Сокирянського району.

У травні 1962 року газета «Наддністрянська Правда» (Кельменці, Буковина) виходить із першошпальтовим зверненням робсількорів Кельменецького району під заголовком «Виконання зобов'язань – під контроль громадськості» [5]. Суть звернення «підручних партії» до всіх працівників пера ось у цих закликах, які, до речі, через свою повторюваність та абстрактну лозунговість вже викликали в читачів зворотну реакцію:

– ширше висвітлювати на сторінках газети кращий досвід передовиків,

– писати про все нове, прогресивне,

– викривати недоліки,

– гостро критикувати нероб, п'яниць, бракоробів,

– добиватися дієвості матеріалів, надрукованих у пресі.

Чину й покликанню робсількорів низка газет присвячує спеціальні передові статті, що свідчить про вагомість цієї теми в їхній редакційній політиці. Одну з таких зустрічаємо в хотинському «Радянському Житті» за 1961 рік. Вона озаглавлена так: «Бойові завдання робсількорів і редколегій стінних газет». Варто навести дві показові витинки з цієї передовиці:

«В центрі уваги низової преси повинно бути змагання серед трудівників за виконання великих завдань, поставлених XXII з'їздом партії».

«Робітничі і селянські кореспонденти, працівники низової преси – велика громадська сила. І ця сила повинна зараз діяти, як ніколи раніше, цілеспрямовано. Немає для них більш важливого і почесного завдання, ніж активна допомога партійним організаціям у здійсненні накреслень XXII з'їзду КПРС» [2].

Висновки. 1. Робітничі та селянські кореспонденти – винахід і неабиякий набуток радянської журналістики тоталітарної доби. Цю категорію дописувачів до преси (а за це редакції обов'язково виплачували гонорари) влада повсюди почала використовувати в усіх випадках безкінечної боротьби підневільних правлячій партії

радянських трудівників на двох головних фронтах – ідеологічно-му та трудовому.

2. Головними завданнями, поставленими перед цією категорією дописувачів до місцевих газет тоталітарної доби було: постачати газетам місцеву інформацію; активізувати читання радянської преси; заохотити до передплати районних, обласних та центральних більшовицьких газет якомога ширше коло робітників і селян.

3. Масштабність і результативність робітниківського руху забезпечували партійні комітети і редакції місцевих газет завдяки вдало продуманим організаційним акціям. Серед найголовніших були такі:

- створення картотеки потенційних дописувачів із кожного села району;

- закликав активних сількорів надсилати дописи до газети іншим активістам, зроблений у формі публічного зобов'язання і виклику;

- залучення сількорів до передплатної кампанії шляхом публікації заготовлених наперед у редакціях звернень-викликів;

- систематичне проведення районних та кушових нарад робітників;

- публікація на сторінках районних газет рекомендацій, методичних порад про те, як і на які теми готувати дописи до газет.

4. Упродовж багатьох років керована москвою комуно-більшовицька влада в Україні використовувала робітниківський рух для досягнення окремо взятих цілей партійної верхівки. Часто такі цілі були спрямовані на стабільно неефективну «боротьбу» за «безумовне виконання і перевиконання планів комуністичного будівництва», за дальше «круте піднесення усіх галузей соціалістичного сільського господарства», за рух «уперед, у світле комуністичне завтра». У пресі того періоду такі пропагандистські акції звично називалися фронтами. І їх стабільно було здебільше два: ідеологічний та трудовий.

Ідеологічний фронт полягав у тому, щоб активізувати публікації сількорів із місць на теми боротьби з пережитками минулого, викритті так званих українських буржуазних націоналістів, пропаганді переваг радянського способу життя, сакралізації теми ролі братнього російського народу та компартії у звільненні трудящих від рабства капіталістів, переконуванні читачів у безумовній перемозі найближчим часом комуністичних ідей у усьому світі.

Трудовий фронт мав свої складові конкретики: сількорів «мобілізували» на формування в суспільному середовищі хвилі за хвилею ентузіазму трудящих мас до вирощування на колгоспних ланах рекордів врожаїв сільськогосподарських культур, отримання таких же надоїв молока від громадського стада. Преса штучно створювала та постійно підживлювала стахановський рух, рух п'ятитисячниць (за надоями в літрах молока від кожної корови), двотисячників (за кількістю виготовлених робітниками деталей у заводських цехах). Народжувалися в кабінетах партійних ідеологів і такі пропагандистські акції: «Дівчата – на трактор!», «Їдемо на Донбас!», «Підтримаємо державну позику!»...

5. Через неконтрольований державою процес підготовки фахівців у вищій школі на нинішньому етапі спостерігаємо три негативні тенденції в підготовці журналістських кадрів в Україні: їхнє перевиробництво, брак якісно підготовлених працівників ЗМІ, розбіжність поглядів щодо шляхів усунення недоліків у цій справі.

1. Андрощук М. Давайте вчити сількорів! *Зоря Прикарпаття*. Кіцмань, 1962. 12 жовт.

2. Бойові завдання робсількорів і редколегій стінних газет. *Передове Радянське Життя*. Хотин, 1961. 14 груд.

3. Вакульчук О. А. Робсількорівський рух у системі діяльності багатотиражної преси України (1920 – початок 1930-х рр.). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 71–78. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004165>. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227091>.

4. Добрий почин сокирянських сількорів. *Радянська Буковина*. 1959. 19 серп.

5. Звернення робсількорів Кельменецького району. *Наддністрянська Правда*. 1962. 26 трав.

6. Іщенко К. Селькор. *Радянська Буковина*. 1946. 5 трав.

7. Кишкан В. Нарис як жанр. *Зоря Прикарпаття*. Кіцмань, 1962. 30 листоп.

8. Мовчан О. М. Робсількорівський рух. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. Київ : Наук. думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 247–248.

9. Лист секретаря Чернівецького обкому партії з пропаганди тов. Лучицького від 01.04.1941 секретарям усіх райкомів партії. Переписка с издательствами, с ЦК КП Украины по вопросу работы литераторов, печати и культпросветучреждений // ДАЧО. Ф. 1. Оп. 11. Од. зб. 82. Арк. 45.

10. Обласна нарада робселькорів. *Радянська Буковина*. 1941. 25 квіт.
11. Про скликання обласної наради робселькорів та редакторів колгоспних стінних газет. Постанова секретаріату Чернівецького обкому партії від 25 червня 1953 року // Архів редакції газети «Радянська Буковина». Папка «Директиви обкому партії». 1953. Арк. 54.
12. Рябокляч А. Замітка. *Зоря Прикарпаття*. Кіцмань, 1962. 26 груд.
13. Стенограма першої обласної наради робселькорів Чернівецької області. 27 квітня 1941 р. // ДАЧО. Ф. 1. Оп. 1. Од. зб. 78. Арк. 1–44.
14. Тимошик М., Дацюк Г., Таран К. Історія одного журналістського курсу в мемуарах, щоденниках, інтерв'ю, замальовках, записках, есеях, документах, світлинах : навч. посібник. Київ : Наша культура і наука, 2008. 472 с.

References

1. Androshchuk, M. (1962, October 12). Davajte vchyty silkoriv! [Let's teach the silkors!]. *Zoria Prykarpattia*. Kitsman. [in Ukr.].
2. Boiovi zavdannia robsilkoriv i redkolehii stinnykh hazet [Combat tasks of robsilkors and editorials of wall newspapers]. (1961, December 14). *Pere-dove Radianske Zhyttia*. Khotyn. [in Ukr.].
3. Vakulchuk, O. A. (2020). Robsilkorivskyi rukh u systemi diialnosti bahatotyrazhnoi presy Ukrainy (1920 – pochatok 1930-kh rr.) [The Robsilkor Movement in the System of Multicirculation Press Activity in Ukraine (1920s – Early 1930s)]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, pp. 71–78. Retrieved from: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004165>. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2020.227091>. [in Ukr.].
4. Dobryi pochny sokyrianskykh silkoriv [A good initiative of the Sokyryany silkors]. (1959, August 19). *Radianska Bukovyna*. [in Ukr.].
5. Zvernennia robsilkoriv Kelmenetskoho raionu [Appeal from the robsilkors of the Kelmenets district]. (1962, May 26). *Naddnistrrianska Pravda*. [in Ukr.].
6. Ishchenko, K. (1946, May 5). Selkor [Silkor]. *Radianska Bukovyna*. [in Ukr.].
7. Kyshkan, V. Narys yak zhanr [The essay as a genre]. (1962, November 30). *Zoria Prykarpattia*. Kitsman. [in Ukr.].
8. Movchan, O. M. (2012). Robsilkorivskyi rukh [Robsilkor movement]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy : u 10 t*. Kyiv : Nauk. dumka, 9 : Pryl – S, pp. 247–248. [in Ukr.].
9. Lyst sekretaria Chernivetskoho obkomu partii z propahandy tov. Luchytskoho vid 01.04.1941 sekretariam usikh raikomiv partii. Perepyska s yzdatelstvamy, s TsK KP Ukrainy po voprosu raboty lyeratorov, pechaty y kultprosvet-uchredzhenyi [Letter from the Secretary of the Chernivtsi Regional Party Committee for Propaganda, Comrade Luchytskyi, dated 01.04.1941 to the secretaries of all district party committees. Correspondence with publishing houses,

the Central Committee of the Communist Party of Ukraine on the work of writers, the press and cultural and educational institutions] // DACHO. F. 1, inventory 11, unit 82, fol. 45. [in Ukr.].

10. Oblasna narada robselkoriv [Regional meeting of robsilkors]. (1941, April 25). *Radianska Bukovyna*. [in Ukr.].

11. Pro sklykannia oblasnoi narady robsilkoriv ta redaktoriv kolhospynykh stinnykh hazet. Postanova sekretariatu Chernivetskoho obkomu partii vid 25 chervnia 1953 roku [On convening a regional meeting of robsilkors and editors of collective farm wall newspapers. Resolution of the Secretariat of the Chernivtsi Regional Party Committee of 25 June 1953]. (1953) // Arkhiv redaktsii hazety "Radianska Bukovyna". Papka "Dyrektyvy obkomu partii", fol. 54. [in Ukr.].

12. Riabokliach, A. (1962, December 26). Zamitka [Notice]. *Zoria Prykarpattia*. Kitsman. [in Ukr.].

13. Stenohrama pershoi oblasnoi narady robsilkoriv Chernivetskoï oblasti. 27 kvitnia 1941 r. [Transcript of the first regional meeting of robsilkors in the Chernivtsi region. 27 April 1941] // DACHO. F. 1, inventory 1, unit 78, fol. 1–44. [in Ukr.].

14. Tymoshyk, M., Datsiuk, H. & Taran, K. (2008). Istoriiia odnogo zhurnalistskoho kursu v memuarakh, shchodennykakh, interviiu, zamalovkakh, zapyskakh, eseiahk, dokumentakh, svitlynakh : navch. posibnyk [The story of one journalism course in memoirs, diaries, interviews, sketches, notes, essays, documents, photographs]. Kyiv : Nasha kultura i nauka, 472 p. [in Ukr.].

Mykola Tymoshyk, doctor of philological sciences, professor in Kyiv National University of Culture and Arts

Robsilkor movement as a phenomenon of totalitarian journalism: on archival documents and press materials of Bukovyna

The article is written on the basis of archival documents of the Chernivtsi region that have not yet been included in scientific circulation, materials from the collections of local newspapers published in Chernivtsi in the 40s – 70s of the 20th century. They make it possible to clarify the aim, goal, task of the ruling Bolshevik Party regarding the organization and mass deployment of the movement of activists of the local press, which received the name of Robsilkor.

Before this category of contributors to local newspapers of the totalitarian era, three main tasks were set: supplying newspapers with information from places; intensification of reading of the Soviet press; encouraging the widest possible range of workers and peasants to subscribe to district, regional and central Bolshevik newspapers.

The editors of regional party newspapers of the region became the coordinators of the movement. Leading journalists from time to time prepared reviews of the Robsilkor movement in each district for publication, prepared publications for the encouragement of novice contributors, and actually acted as their mentors.

A rare and valuable document of the totalitarian era – the transcript of the first regional meeting of silkors in Chernivtsi, found by the author in the archive there – was analyzed in detail.

Attention is focused on the organizational function of regional newspaper editorial offices in this matter. It came down to fulfilling the following tasks of the ruling party: gathering active contributors from the villages to district meetings of robsilkors; distribution of questionnaires; handing out specific tasks to activists; editorial preparation for printing their posts; publication on the pages of the newspaper of advice to workers. It is about the correction of tasks of robsilkors in connection with the change in the social and political atmosphere in the country during the periods of Stalin, Khrushchov, and Brezhnev.

It is convincingly shown where the creative efforts of press activists were directed. Mainly – for the stably ineffective “struggle” for the “unconditional implementation and over-implementation of communist construction plans”, for the further “steep rise of all branches of socialist agriculture”, for the movement “forward to a bright communist tomorrow”. In the press of that period, such propaganda actions were usually called fronts. And there were mostly two of them stably: ideological and labor.

A projection of this phenomenon was made for the present: due to the process of training specialists in higher education which is not controlled by the state, three negative trends are observed at the current stage: their overproduction, a lack of qualitatively trained mass media workers, and a difference of opinion regarding ways to eliminate shortcomings in this matter.

Keywords: *silkor; robkor; robsilkor; local press, subscription, party leadership of the press, totalitarian journalism, press reviews.*